

**İLİM,
SANAT VE EDEBİYAT DERGİSİ
(İSED)**

Araştırma Makalesi: Geliş Tarihi: 13.03.2024 Kabul Tarihi: 20.05.2024 Yayın Tarihi: 31.06.2024

Atıf: Köksal, Nurgül (2024). "Sevgili Arsız Ölüm Ve Gör Beni Romanlarının Feminist Açıdan Mukayeseli İncelenmesi." İlim, Sanat ve Edebiyat Dergisi, 4 (7), s. 16-39.

Sevgili Arsız Ölüm Ve Gör Beni Romanlarının Feminist Açıdan Mukayeseli İncelenmesi*

Nurgül KÖKSAL*

Özet

Sevgili Arsız Ölüm, Gör Beni adlı eserlerde feminist izlere rastlanmaktadır. Bu eserlerde kadınların hayatı çok yönlü olarak ele alınmış ve feminist eleştirel bakış ile incelenmiştir. Kadınların annelik yaşamı, iş hayatı, evlilikleri, geleneksel çizgiden modern yaşama kadının yaşadığı değişimler, kadınları sınırlandırır toplumsal normlar, ataerkil sistemin kadınları şekillendirmesi gibi konular üzerinde durulmuştur. İkinci dalga feminizmin savunmuş olduğu kız kardeşlik kavramının kültürel, ekonomik ve farklı hayat şartlarından dolayı gerçekleştirilmesinin zor olması Gör Beni adlı eserden hareketle incelenmiştir. Sevgili Arsız Ölüm adlı eserde yer alan Atiye'nin fedakâr anneliği, Gör Beni romanında annelik içgüdüğü üzerinde durulmuştur. Gör Beni romanında yer alan Ülkü karakterinden hareketle kadınların düşünce, duygu, davranış ve giyimlerinin toplumsal cinsiyet rolleri tarafından şekillendirilmesi ele alınmıştır. Erkil sistemin kadınlara uyguladığı baskı, kamusal alanda ve iş yaşamında kadınların geri plana itilmesi, fakat Ülkü'nün dönemin şartlarına karşı çıkması, feminist bir duruşa sahip olan kızın yaşamı üzerinden anlatılmıştır. Kadınlara yüklenen duygusallık ve naiflik kavramlarının toplumsal normların ve erkil söylemin ifade tarzı olması ve bu söylemin kadını şekillendirmesi feminist açıdan incelenmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin, ataerkil sistemin kadınları şekillendirmesi feminist bir bakışla ele alınmıştır. Kadın ve erkek arasındaki sınıf farkı ve kız kardeşlik kavramı değerlendirilmiştir. Tanzimat Dönemi'nden itibaren kadınların sınırlandırıldığı Melek ve Şeytan tiplerinden hareketle tiplerin değerlendirilmesi yapılmış ve kadınların belli normlar dahilinde anlatılmasının erkil söylemle ilgisi değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Roman, Kadın, Feminizm, Fedakârlık, Ataerkil

Abstract

In the works "Dear Shameless Death" and "See Me," feminist traces are encountered. These works examine women's lives from multiple perspectives and are analyzed through a feminist critical lens. The focus is on various topics such as women's experiences of motherhood, work life, marriages, the transitions women undergo from traditional to modern living, societal norms that constrain women, and how the patriarchal system shapes them. The concept of sisterhood, advocated by second-wave feminism, is explored in "See Me" in terms of its difficulty in being realized due to cultural, economic, and different living conditions. In the novel "Dear Shameless Death," the sacrificial motherhood of the character Atiye is emphasized, whereas, in "See Me," the maternal instinct is highlighted. The novel "See Me" addresses how the thoughts, emotions, behaviors, and dress of women, exemplified by the character Ülkü, are shaped by gender roles. The pressures exerted on women by the patriarchal

---

* Bu çalışma 2024 yılında kabul edilen "1980 Sonrası Yazılan Romanlarda Feminist Söylemin Mukayeseli İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğrencisi.

system, their relegation to the background in public and work life, and the defiance of the character Ülkü against the conditions of her time are narrated through the life of a girl with a feminist stance. The notions of emotionality and naivety attributed to women are scrutinized as expressions of societal norms and patriarchal discourse, shaping women from a feminist perspective. The shaping of women by gender roles and the patriarchal system is examined through a feminist lens. The class difference between men and women and the concept of sisterhood are evaluated. Starting from the Tanzimat Period, the characterization of women as angels and devils is analyzed, and the connection between these characterizations and patriarchal discourse is assessed.

Keywords: Novel, Women, Feminism, Patriarchy, Sacrifice

Giriş

Feminizm, kadınların hak ve özgürlüklerini savunmak amacıyla ortaya konulmuş olan bir düşünce akımıdır. Feminizm, köken olarak da kadın kelimesinden türemiştir: "Feminizm Latince kadınlar anlamına gelen femina kelimesinden türemiş olup eşitlik meselesi ve kadın hakları hareketi ile alakadar olmuştur. Feminizm kadının erkekle ırksal, toplumsal, ekonomik ve tinsel eşitliğini elde etmek için çaba sarf ettiği bir isyan anlamına gelmektedir" (Şahin, 2006: 6). Kadınların toplumsal normlar tarafından şekillendirilmeleri, toplumsal cinsiyet rollerini kadınların davranışlarının oluşmasında etkili olur. Kadınların sınırlandırılması, belli kalıplara dahil edilmesi ve kendi kapasitesin, gerçekleştirmesine engel olunması, kadınların arasında birlikte oluşacak bir akımın oluşmasında etkili olmuştur. Toplumsal, siyasi, sosyal ve askeri alanlarda eril sistemin etkili olması, kadınların kamusal alandan özel alana yönelmelerine neden olmuştur. Kadınlar tarihte görünür olabilmek ve kamusal alanda yer alabilmek için kendi mücadelelerini başlatmışlardır: "Eril egemenlik bilginin oluşumundan ürememize, toplumsal, siyasal düzenimizden kendimizi algılamamıza kadar her şeyi, yaşamın tüm alanlarını kuşatmış ve kadınları ikincil kılmıştır" (Arat, 2022: 9). Feminizm, kadınların cinsiyetlerinden dolayı sömürülmelerini ve ikinci plana itilmelerine karşı başlatılmış olan bir mücadeledir. Kadının emeğinin ve bedeninin patriarkal ve kapitalizm tarafından sömürülmesi, bu iki sistemin birbirini karşılıklı olarak beslemesine neden olmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri; kadınları sınırlandırarak patriarkal sisteme hizmet etmiştir. Kapitalizm ise kadının görünmeyen emeğine el koyarak sömürmektedir: "Patriarkal hep bildiğimiz gibi kapitalizmin çok öncesinde varlığını sürdüren bir sistem. Kapitalizm, onun toprağında gelişiyor" (Acar Savran, 2018: 18). Toplumsal cinsiyet yapısı ve eril sistem kadını edilgen konuma getirmiştir. Kadınlar, kendilerine dayatılan toplumsal rolleri ve eril sistemin yapısını, kendilerini sınırlandıran hakları feminizm hareketleri sayesinde değiştirmeye çalışmışlardır.

Romanlar, kurgusal eserler olsalar da toplumun bir aynası niteliğinde oldukları için kadınların yaşamına yer vermişler ve yaşadıkları zorlukları ele almışlardır. Kadınların özel ve kamusal

alanda karşılaştıkları güçlükler, ataerkil sistemin kadınları baskılaması ve toplumsal cinsiyet rollerinin kadınları şekillendirmesi gibi sorunlar romanlara yansımıştır.

1. Fedakâr Annelik

Tanzimat Dönemi'nde başlayan Batılılaşma hareketleriyle birlikte kadınların eğitim almalarının yolu açılmış olur. Kadınların birçok alanda eğitim almaya başlamaları daha çok kadının kamusal alanda yer almasını sağlamıştır. Liberal feminizmin savunmuş olduğu kadınların eğitilmesi ve aydınlanması yolunda adımlar atılmıştır. Sanatçıları tarafından kadının eğitim alması da desteklenmiştir. Namık Kemal, Mehmet Akif Ersoy, Şemsettin Sami gibi sanatçılar tarafından kadınların eğitilmesi desteklenmiştir. Mehmet Akif Ersoy, Kadınların eğitilmesi, bir neslin yetişmesinde etkili olduğunu savunan yazarlar, kadınlara bu konuda düşünceleriyle destek olmuşlardır. Halide Edip Adıvar, Fatma Aliye Hanım gibi öncü kadın yazarlar yetişmiştir. Kadınların eğitimini destekleyen yazılar ve güçlü kadınların ortaya çıkmasını sağlamak için yazılarıyla destek olmuşlardır. Bu dönemde çıkarılan gazete ve dergiler, daha çok kadının kendisini geliştirmesi için destek olunmuştur. Kadınların kamusal alanda daha çok yer almaya başlamıştır. "Ebe mektebi, kız sanayi mektebi, kız öğretmen okulu gibi mesleki eğitim veren okullar ilk defa bu dönemde açılmıştır. Kadınların toplu olarak eğitilmesi ilk defa Tanzimat Dönemi'nde düşünülmüş..." (Cihan, 2017: 51). Kadınların kamusal alanlarda görülmeye başlanmasıyla birlikte yeni haklar elde edilmesinin yolu da açılmıştır. Kendisini yetiştirmiş ve eğitilmiş kadınlar bilinçlenmenin de önünü açmıştır. Kadınlar; çarşıda pazarda, eğlence yerlerinde görülmeye başlanmıştır. Kılık kıyafet, eğitim hayatında ve düşünce yapısında değişimler yaşanmıştır. Fransızca'yı öğrenmek ve piyano çalmak gibi yeni ve modern yaşam tarzları etkili olmaya başlamıştır. Yeni modern yaşama göre yetişmiş olan erkeklerin yanında eğitilmiş kadınların yer alması istenmiştir. "Türk kadınları sadece Batılı hemcinslerini örnek almazlar, aynı zamanda Batılı düşünen paşalar, babalar, damatlarda, kızlarının, eşlerinin Avrupalı tarzda yetişmesini ister" (Karabulut, 2013, 51). Eğitilmiş kadınlar, toplumsal yapıda değişimlerin yaşanmasını sağlamıştır, kadın haklarının savunulmasında ve feminizm hareketlerinin etkili olmasında öncü rol üstlenmişlerdir. Bütün bu gelişimlere rağmen ataerkil sistem etkisini sürdürmeye devam etmiştir. Ahmet Mithat Efendi, kadınların eğitim alması ve kendilerini geliştirmeleri için destek olmuştur. Toplumsal normların etkili olduğu bir sistemde, kadınların eğitim almış olması bile toplumsal rollerini değiştirmez. Fatma Ali Hanım, evlendikten sonra yazarlık hayatından uzaklaşmak zorunda kalır. Ataerkil sistemin yerleşmiş düzeni, kadınları ikinci planda konumlandırırken erkekleri

ise birinci plana getirmiştir. Feminizm, kadınlara toplum tarafından yüklenen olumsuz değerlendirmeleri eleştirerek, kadına daha fazla yüklenen sorumluluklar üzerinde durmuştur. Annelik kadına yüklenen bir görev olarak toplumsal normlar tarafından belirlenmiştir. Çocuğun bütün sorumlulukları anneye aittir, çocuk istemeyen kadın eleştirilir: “Anne olarak yaratılmadığınızı ve bu işten pek de tatmin olmadığınızı itiraf ettiğiniz anda sorumsuz canavarın tekine dönüşürsünüz” (Badinter, 2023: 23). Annelik kadın için zorunlu bir görev olarak algılanmıştır, kadının kaderi olarak değerlendirilmiştir. Kadının kendisinden ve hayatından fedakârlık yapması beklenilir. Çocuğun tüm sorumluluğu annede olduğu gibi ev işleri de kadına aittir.

Annelik, romanlarda işlenen temel konulardan birisidir, annenin yaklaşımı, çocuğun yetiştirilmesi ve toplumsal normların aktarılması üzerinde etkilidir. *Sevgili Arsız Ölüm* adlı eserde annenin fedakârlığı fantastik bir şekilde anlatılmaktadır. Atiye çocukları için mücadele içerisine girer ve onları korumak için Azrail'i bile yenmek zorunda kalır. Kadın tüm enerjisini ve gücünü çocukları için kullandığı için kahraman olarak kabul edilir: “Onların geçimini ve isteklerini sağlama kaygısı, çocuklarına duyduğu sevgiye ve analık görevlerini yerine getirişine kutsal ve kahramanca bir hava verir” (Wollstonecraft, 2022: 77). Kadının kahramanca yaptığı mücadeleler, onun toplumsal yapıda daha önemli bir kişi haline gelmesini sağlayacaktır. Kadına yüklenen annelik görevi, çocuğun hayatında baş karakterdir.

Çocukların mutluluğu için mücadele eden Atiye bu yolda eşi tarafından yalnız bırakılır. Köyde çocuklarını tek başına büyütmek zorunda kalan Atiye, onlarla baş etmekte zorlanır. Çocuklar büyüdükçe sorunları da artar ve eşinden yardım istemek zorunda kalır. Çocuklarının eğitiminden ve bakımından kendisi sorumludur. Roman boyunca Atiye'nin ev dışındaki yaşamına çok nadir şahit oluruz, arkadaşlarına gittiğinde bile ev işi yapmak için gider. Kızlarının hayırlı bir kısmet bulup evlenmesi için uğraşır, Nuğber' in evliliğinden sonra rahat edeceğini düşünür. Çocuklarının mutluluğu her şeyden önemlidir: “Kendine ilişkin kaygılar yerine kendini unutmaya bırakır ve her şeyi istiyorum şiarı ona her şeyi sunmalıyım düşüncesine dönüşür” (Batinder, 2023: 20). Dirmit' inde kendisini kurtarması için mücadele eder, ama bu konuda başarılı olamaz. Kendisini ailesi ve çocukları için feda eden kadının kendine ait bir yaşam alanı yoktur. Woolf, bir kadının kendisine ait yaşam alanının olması gerektiğini savunsa da bu durum Atiye'nin hayatı için geçerli değildir. Tüm hayatını çocuklarına adanmış bir kadındır, çevresinin sınırlı olması, ev içi yaşamın dışında bir imkâna sahip olmaması gibi nedenlerden dolayı kendisine ait bir yaşam alanı yoktur. Yaşadığı

zorluklara rağmen gidememesinde Woolf' un dile getirdiği kendisine ait bir parasının olmaması da en önemli etkenlerden birisi olmuştur.

Dirmit, ataerkil sistemde yetiştiği için çevresindeki insanlar tarafından baskılanır. Annesi Atiye onu bütün tehlikelerden tek başına korumak için mücadeleye başlar. Köydeki insanlar tarafından rahatsız edilen Dirmit, bir süre sonra annesi tarafından eve kapatılır bu onun hayatını olumsuz yönde etkileyecektir. Annesinin eve kapatmasında, Dirmit'in çevresi tarafından baskılanması etkili olacaktır. Ataerkil normların baskın olduğu ve yaşamını şekillendirdiği bir kadın olarak sürekli kendisini etrafındaki insanların mutlu olması için feda etmiştir. Atiye'nin Dirmit'i baskılamasında da çocuklarını tehlikelere karşı korumak ve onların mutlu olması için uğraşmak etkili olmuştur. Hayatını çocuklarına adanmış bir kadın olan Atiye, kendine ait bir hayatı ve zamanı olmadığı için başka bir hayat düşünmez.

Gör Beni romanında ise annenin çocukları hayatı üzerinde çok fazla etkisi yoktur. Eşini kaybettikten sonra kendi iç dünyasına kapanır ve kimseyle konuşmakta istemez. Çocukları için yaşamaktan da vazgeçmez. Ülkü'nün kendi iç dünyasına kapanmasını ve duygularını bastırmasını istemeyen annesi onun kendisine gelmesinde yol gösterici olur. Kadınların eğitim almış olması ve kendisini geliştirmesi, çocukları içinde yararlı olacağına inanılır: "Kadın terbiyeli ve alime olursa, çocuğuna terbiyeyi sütüyle birlikte verir; o çocuk validesinin terbiyesi içinde büyür. Zihin ve kalbi de validesinin terbiyesi ile beslenir" (Argunşah, 2016: 75). Çocuğun eğitimi ve büyütülmesi tamamen kadına bırakılmıştır ve annenin güçlü olması beklenir. Ülkü'nün annesi yaşadığı olumsuzlukları gizlemek ister ve bunları kimsenin bilmemesi için uğraşır. Eşinin ölümünden sonra tek başına yaşamak zorunda kalan kadınlar, kendilerini korumak zorunda kalacaklardır. Çocuklarının mutlu olması ve etkilenmemesi için yaşadıklarını gizlemek istese de Ülkü, annesinin yaşadığı taciz olayını öğrenir. Annesini korumak için ataerkil normun kurallarını yıkmak için uğraşır. Kadınların istedikleri gibi dışarı çıkamayacaklarını anlayan Ülkü, kadınlar için mücadele eder.

Fedakâr annelik aynı zamanda toplumsal normların dayatmasıdır. Kadının duygu ve düşünce dünyası bu sayede şekillenir. *Gör Beni* romanında Selim' in apartmanında hizmetlerini yapan kadının bir oğlu vardır ve çocuğuyla ilgilenirse de ona sevgi göstermez. Çünkü çocuğunun hayatını mahvettiğini düşünür, hayatının en güzel zamanlarını çocuğu için harcadığına inanır. Feminizm, annelik içgüdüsünün olup olamayacağını sorgulamıştır, annelik kadınlara toplumsal normların dayatması mıdır, yoksa gerçekten var mıdır, bu konular üzerinde durulmuştur. *Sevgili Arsız Ölüm* adlı eserde Atiye ve gelininin yaşadığı zorluklara gidememelerinde çocuklarına olan bağlılıkları da yer almaktadır. Kadınlara yüklenen

sorumluluklar, kadınların kendilerinden çok başkalarını düşünmelerini ve kendilerini ikinci plana itmelerine neden olmuştur. Feminizmin en çok eleştirdiği konulardan birisi de anneliktir, anneliğin sorumluluklarının sadece kadınlara yüklenilmesi eleştirilmiştir: “Feminizmin en tiz en adil şikâyetlerinden biri olarak, annelerin evde az çok kendi başına idare etmesi beklenir fakat bir annenin hiçbir surette kendi başına idare edemeyeceği tek şey, annelik yapmaktır” (Rose, 2022: 40). Kadınlara yüklenen sorumluluklar, evdeki sorumlulukların ve çocuk bakımının anneye ait olması eleştirilen konulardandır.

2. Kadının Görünmeyen Emeği ve İş Hayatı

Kadınların ev işlerinde harcadıkları ve yaptıkları emek, maddi bir değer ifade etmediği için görünmeyen emek olarak kabul edilmektedir. Kadınlar, ev işleri yaparken bu işlere ciddi bir zaman harcamakta, fakat maddi bir kazanç sağlayamamaktadırlar. Bir annenin ev işleri yapması ve çocuk bakması sevgi emeği olarak kabul edilmektedir. Bir işte çalışan kişinin belli bir süre işini yapması gerekirken, kadınların ev işlerinde harcadıkları zamanın ise belli bir süresi yoktur. Günün yirmi dört saati süren bu çalışmada kadının mesaisi yoktur. Çalışmayla geçen uzun bir sürede anne, sadece fiziksel olarak iş yapmakla kalmayıp aynı zamanda ruhen de çalışmaktadır. Aile bireylerine psikolojik destek sağlayan ve onların sorunlarını çözmekte yardımcı olan anneler, kendilerine ait bir zaman bulamaz ve kendilerine ait olan zamanı da çocukları için harcarlar. Kendilerine ait zamanı ve kendilerini dinleyecekleri bir yerin olmaması kadının da hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Evde yaşadıkları kaza ve yaralanma olayları resmi bir iş olarak görülmeyen ev işlerinden dolayı kadının sosyal bir güvencesi de yer almamaktadır. Uzun yıllar çalışmasına rağmen yaşlandığında kendisine ait bir maaşı olmaz. Kadının görünmeyen emeğini görünür hale getirebilmek için ev işlerinin de ücretlendirilmesi ve bir iş kolu haline getirilmesi gerekmektedir. Kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe hizmetlerden yararlanma imkanlarında da artış yaşandığı gözlemlenmiştir. Ataerkil sistem, kadınların imkanlardan yararlanmalarında da artışların yaşanmasını sağlamıştır: “Kadınların eğitim düzeyleri arttıkça ev işlerini daha az yaptıkları ve profesyonel işlerini artırdıkları, eşlerinin ise evde hiç iş yapmadığı doğrudur” (Badinter, 2023: 25). Kadınların hayatlarının şekillenmesi ve iş yaşamına girmeleri, özel hayatlarında da değişimlerin yaşanmasına ve işlerinde kendilerini geliştirmelerinde etkili olmuştur. Özellikle de ev işlerindeki eşitsizliklerin azalmasını ve kadınların kamusal alanda aktif olmaları sağlamıştır. Bunda yetiştirilme şekli, ailenin yapısı ve kadının aldığı eğitim etkili olmuştur. Kadınların evdeki işlerden de tamamen soyutlanmalarının önüne geçilememiştir, kadının emeği kamusal ve özel alanda etkinliğini çift yönlü olarak devam ettirmiştir. Hizmet satın alan

kadın, ev işlerini ve çocuk bakımını devam ettirirken erkek ise durumdan çok az etkilenmektedir.

Kadına yüklenen anlamlar ve görevler doğal olarak değerlendirilmiş ve kadının yerine getirmesi beklenmiştir: “Ev içi ve aile doğal alan ve bu alandaki iş bölümü, patriarkanın modern biçimi olan kapitalist patriarka çerçevesinde, toplumsal olmayan dolayısıyla da doğal bir alan olarak kurulur” (Savran ve Demiryontan, 1992: 11). Doğal alan kadının özel alanı olarak belirlenir. Anneliğin mesaisi yoktur ve yirmi dört saat çalışmak zorundadır. Özel alanda aktif olan ve çalışan kadınlardır, buna rağmen emekleri görülmez. Çünkü kadınların yaptıkları vazife olarak görülür. Kadın duygusal, fiziksel ve zihinsel olarak emek harcamaktadır. *Sevgili Arsız Ölüm* adlı eserde Atiye, ev işlerinden ve çocuklarının yetiştirilmesinden kendisi sorumludur. Ev işleriyle uğraşırken aynı zamanda çocuklarının bakımından da sorumludur. Bu yaptıkları karşılığında maddi bir kazancı yoktur, üstelik kendi imkânlarıyla evin geçimini sağlamaya çalışır. Gelini ve kızı Nuğber ile birlikte halı dokur ve eve geçimini sağlamak için uğraşır. Eşinin çalışmadığı için evin geçimini kendisi sağlamak zorunda kalır. Atiye için hayat zorlaşmasına rağmen çocukları için yaşadıklarına sabreder ve baş edemeyecek dereceye gelir: “Çocukları yenemiyorum, mallarla başa çıkamıyorum, Osman, kurban olayım söyle de eve gelsin, diye tembih üstüne tembih etti” (Tekin, 2021: 25). Ataerkil normlara göre yetişmiş bir kadın olduğu için yaşadıklarına karşı sabırlı yaklaşır, fakat çocuklarının sorumluluğunu sadece kendisi yüklediği için zorlanır. Kendisine karşı eşinin yaptığı haksızlıklara karşı sessiz kalır ve çocuklarını tek başına yetiştirmeye devam eder. Atiye evde tüm işleri yapması ve çocuklarının yetiştirilmesinden sorumlu olmasına rağmen yaptığı işler takdir edilmez ve yaptığı işlerin karşılığında maddi bir kazanç sağlamaz. Çocuklarıyla baş edememesine rağmen elinden geldiği kadar onları düzgün bir insan olarak yetiştirmeye çalışır. Bir süre sonrada yaşadığı sorunlardan dolayı hasta olur, buna rağmen ölmek için direnir. Yeniden üretim olarak kabul edilen ev içi alanda etkin rol oynayan kadın olur: “Görünmeyen emeği kadınlarla erkelerin ev ve aile içi ilişkilerinin dışına çıkarıp bu emeği toplumun bütünü içindeki konumu açısından baktığımızda, karşımıza yeniden üretim kavramı çıkar” (Savran ve Demiryontan, 1992: 15). Toplumun temel dinamiğini oluşturan ve neslin yetiştirilmesini sağlayan kadınlardır. Kadın yeniden üretim görevinde yer alırken aynı zamanda fiziksel ve duygusal olarak emek harcamaktadır; fakat bu emeğin maddi bir karşılığı yoktur. Kapitalist üretimin gizli alanını kadının görünmeyen emeği oluşturur. Ev içi yeniden üretim alanıdır, aynı zamanda soyun yeniden üretimini oluşturur. Toplumsal yapı ve patriarkal sistem, kadının karşılıksız emeği sayesinde var olmaktadır.

Kadınlar ev ekonomisine katkı sağlamak için kendi üretimlerini sağlarlar. Kısa sürede mantı kesmeyi, ekmek yapmayı öğrenen Atiye, daha sonra komşularına da ev işleri konusunda yardımcı olur. İğne yapmayı öğrenmesi, eşi tarafından tuhaf karşılanır. Kadınlar, ev içinde yaptıkları üretim sayesinde aile yaşantısına katkıda bulunur ve evin geçimini sağlamaya çalışırlar. Fabrikaların yaptığı konserveler ve yiyecekler, fırının yaptığı ekmeğin maddi bir getirisi olurken kadınların yaptıkları işlerde maddi bir getiri yoktur. Bu yaptıkları kadınların görünmeyen emeği olarak kalmıştır. Kendine ait bir yaşam alanı olmayan kadın, ailesi için emek verir: “Annelikte ise tüm kapılar açıktır ardına kadar. Gece gündüz, yaz kış. Kapı pencere açık püfür püfür. Dilediğin kapıdan girer çocukların içeri, dilediklerince gezinmek üzere. Ne mahremiyetin kalır ne bahanen Kendine ait oda diye bir saha yoktur” (Şafak, 2007: 65). Kadının kendisine ait bir yaşam alanının olmaması ve kendisini ailesi için adaması kadına kendisine ait bir alan bırakmamaktadır.

Kadın iş yaşamında yer alsada bazı sorunlar yaşamaktadır, bu sorunlardan birisi de kadının toplumda ikinci cins olarak görülmesidir. Kamusal alanda yer alan birçok meslekte kadınlar, aktif bir şekilde yer alamamaktadır. Bazı meslek dalları erkeklerle özdeşleştirilmekte ve kadınlar ikinci plana itilmektedir. Din, siyaset, askeriye gibi önemli alanlarda genelde erkekler etkin bir şekilde yer almaktadır, kadınların ise bu alanda yer almaları erkeklere göre daha sınırlıdır. Kadınların kamusal alanda yer alabilmesi ve bazı mesleklerde etkin rol oynayabilmesi için kadınsal özelliklerden uzaklaşmış olması gerekmektedir. *Gör Beni* romanında Ülkü, uzun bir süre iş bulamaz. Kadın olduğu için ve dönemin şartlarından dolayı kimse ona iş vermek istemez. Ülkü, yetenekli ve zeki bir kadın olduğu halde at çiftliğine iş başvurusuna gittiğinde kadın olduğu için kovulur. Bir süre sonra kendi gayretleri sayesinde at çiftliğinde alınır ve orada çalışmaya başlar. Burada çalışırken de kadınsı özelliklerden kendisini sıyırır. Kamusal alanda var olabilmesi için naifliğini kapatan sert tarafının olması için uğraşır. Kendisini kamufle etmek için erkeklere karşı sert ve mesafeli bir şekilde davranır. Bunlara rağmen at çiftliğinin önde gelen kişilerinden olan Robert tarafından rahatsız edilmeye başlanır. Robert, ne kadar sert bir kadın olsa da Ülkü’ye nefsi duygularla yaklaşarak onu elde etmek için uğraşır. Ülkü, evin ve kardeşlerinin geçimi sağlayabilmek için işinden ayrılmaz ve Robert’ten uzak durabilmek için uğraşır. Kamusal alanda uğradığı tacize rağmen işinden olmamak için mesafeli durur. At çiftliğinde çalışan diğer erkeklere göre daha çok sıkıntı yaşar. Kendisini ne kadar saklasa da güzelliği ve gençliği nedeniyle erkeklerin dikkatini çeker. Düzgün olması ve davranışlarına dikkat etmesine rağmen kendisine yaklaşmaya çalışan erkeklerden dikkat çeker. Kadınların iş yaşamında karşılaştığı sorunlar ve onların yükselmesini engelleyen kısıtlamalar karşı liberal feminizm mücadele içerisinde olmuştur: “Toplumsal hiyerarşiyi

yılmaktan ziyade çeşitlendirmeyi, yetenekli kadınları zirveye taşımak için güçlendirmeyi hedefliyor” (Arruza, Bhattacharya ve Fraser, 2021: 21). Ülkü, kadın olduğu için yetenekli olmasına rağmen at çiftliğinde yükselmesine ve rahatça hareket etmesine izin verilmemiştir.

Ataerkil sistemde kadınların çalışması çoğu zaman uygun karşılanmaz ve kadınların evde kalması daha doğru bir davranış olarak kabul edilir. Kadının çalışma hayatına girmesinden ev içerisinde çocuklara bakması ve ev işleriyle uğraşması beklenmektedir. Sevgili Arsız Ölüm adlı eserde Nuğber, evin geçimini sağlayabilmek için terzinin yanında çalışmaya başlar. Aldığı parayı kendisi için harcayamaz ve ailesine vermek zorunda kalır. Virginia Woolf’un kadının kendisine ait bir parasının olması gerektiği düşüncesi bu durum için geçerli olmaz. Atiye de evin geçimini sağlayabilmek için halı dokur ve bu halılardan aldığı parayla evin ihtiyaçlarını karşılar. Oğulları iş bulamadığı için kazandığı parayı onlara vermek zorunda kalır. Erkil yapı, kadının görünmeyen emeğinden yararlandığı gibi kazandığı paraya da el koyar. Atiye’nin eşi İstanbul’ a göç etmeleriyle birlikte çalışmayı bırakır ve evde yeşil yüzlü kitaplar okumaya başlar, tüm hayatı da bunlardan ibarettir. Evin ve çocukların sorumluluğu Atiye’ye kalır. Kültürel feminizm, kadınların kamusal alanda daha fazla yer almasını ve evdeki dengesizliklerin giderilmesini savunmuştur: “Babaların ev hayatına katılımıyla özel alanın zenginleşeceği ve kamusal alanın annelerin varlığı ile yükseleceğini savunur” (Karaca, 2006: 435). Erkeklerin özel alana destek olmalarıyla birlikte bu dengesizlik giderilecektir.

Kadınların sadece özel alanla sınırlandırılmaları ve bu alanda sorumluluk yüklenmesi feminizm tarafından eleştirilmiştir. Özel alanda kadınların yaşadığı sorunlar, kamusal alana taşınarak sorunların giderilmesi için mücadele edilmiştir: “Özel alan politiktir, bu yeni hareketin sloganı haline gelmişti. Geleneksel ve eril olan politika kavramı genişletilmeli ve böylece görünüşteki özel ilişki biçimleri ön plana çıkarılıp analiz edilmeliydi” (Notz, 2018: 18). Özel alanda kadının sorumluluklarının artırılması, ev içindeki görünmeyen emekte kadının etkili olması sorgulanmıştır.

3. Kadının Yetiştirme Ortamı

Kadınların yetiştirme ortamı, kadınların toplumsal normları benimsemeleri üzerinde etkili olmaktadır. Kadınların küçük yaşlardan itibaren bastırılmaları, yapay bir ortamda yetiştirilmeleri sınırlandırılmalarına neden olmaktadır. Erkek çocuklarına göre kadınlar neyi yapamayacaklarını öğrenirler. Bu nedenle kadınlar daha baskılanarak büyütülürler ve kadınsal normları benimsemeleri beklenir. Kadın olma sürecinin temelleri çocukluktan itibaren atılmaya başlanır, toplumun beklentilerine uygun olarak kadının davranışları şekillendirilir. Küçük yaşlardan itibaren davranışı şekillenen kadın, fedakârlığı ve iyi bir eş

olmayı içselleştirerek bir süre sonra yaşadıklarını sorgulamadan kabul eder. Yapay bir fanusta büyüyen kız çocuğu gerçek hayatla karşılaştığında ise hatalar yapabilmektedir: “Kadınlar her yerde acıklı durumdadır; çünkü cehaletin kibarcası olan masumiyetlerini korumak için hakikat onlardan gizlenir ve zihinsel yetileri olgunlaşmadan yapay bir kişilik geliştirmeye zorlanır” (Wollstonecraft, 2022: 68). Yapay bir ortam kadının gerçek hayattan soyutlanmasına ve dünyadan uzaklaşmasına da neden olabilmektedir. Kadının zayıf olması ve kendisini zihinsel olarak değil duygusal olarak geliştirmesi beklenir. Kadınların ağırbaşlı ve uysal olması beklenirken erkeklere göre de doğal özgürlüklerinde sınırlamalar getirilerek bu durumu kabullenmeleri istenir.

Truman Show dizinde baş karakter, sınırlandırılmış bir ortamda yaşamaktadır ve etrafında sürekli kendisiyle ilgilenenler, mutlu olması için uğraşan insanlar vardır. Truman bir gün hayatının ne kadar sahte olduğunu anlar ve bulunduğu hayatın dışına çıkmak için sınırları geçer. Sınırlandırılmış bir hayata sahip olan kadın da bir süre sonra kendisine dayatılan hayatın dışına çıkmak ister. Kadına dayatılan rollerin ve normların dışına çıkması kadının ötekileştirilmesini de beraberinde getirir. Toplumsal cinsiyet rollerinden farklı olan kadınlar, ailesi ve çevresi tarafından baskıya maruz kalıp davranışlarını toplumsal normlara uygun düzenlemesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Çin de kadınları küçük olması için sınırlandırılması ve bir kalıba dâhil edilmesi fiziksel gelişimlerini engellemiştir: “Bu geleneğin kadınların, kadınların çalışma becerilerini ortadan kaldırdığını ve onları çalışma yaşamından uzak tuttuğunu ve öncelikle onların sağlığına büyük zarar verdiğine işaret ediyordu” (Feng, 2013: 127). Bu fiziksel sınırlamanın benzerini kadınlar hayatlarında yaşamışlardır, gelişimleri engellenerek sadece toplumsal normların istediği kalıplara dâhil edilmeleri beklenmiştir.

Sevgili Arsız Ölüm adlı eserde Dirmit, toplumsal cinsiyet rollerine uygun bir şekilde yetiştirilmek için ailesi tarafından baskılanır. Bu baskılanma Dirmit’in hayatını etkiler, toplumsal cinsiyet rollerini benimsemektense bu rollerin dışına çıkmak için uğraşır. Ataerkil normları içselleştirmiş annesi tarafından davranışları sınırlandırılır. Dirmit, hayatı sorgulayan kendisine sunulan rolleri olduğu gibi kabul etmeyen bir kızdır. Ağabeylerinin istedikleri gibi rahat davranmalarını ve istedikleri yerlere rahat gidebilmeleri Dirmit, romanda mizahi bir şekilde sorgular. Evde kendisini anlayabilecek ve kendisine destek olacak hiç kimse olmadığı için doğadaki nesnelere ve tulumbayla konuşmaya başlar. Dirmit, köyde yaşarken sokaklarda istediği gibi gezmesi ve diğer insanlardan farklı olması bir süre sonra yadırganmasına neden olur. Annesi kızının istediği gibi dışarı çıkmasını engellemek için onu eve bağlar. Toplumsal normlara uygun bir şekilde davranmaması kadının baskılanmasına neden olmuştur. Hayata

farklı bir gözle bakan ve kendi sınırlandırılmış yaşamından dışarı çıkmaya çalışan Dirmit, bir süre sonra şiir yazmaya başlar. Fakat şiir yazması evde büyük bir sorun haline gelir, ağabeyinin şiir yazması evdekiler tarafından büyük bir coşkuyla karşılanırken Dirmit'in şiir yazması sorun haline gelir. Kızının şiir yazmasını uygun karşılamayan annesi tarafından defteri bulunarak yırtılır. Bir erkeğe şiir yazdığı gerekçesiyle evdekilerin baskısına maruz kalır. Kızın şiir yazması kendi alanının dışına çıkması ve erkeklere ait olan bir alana geçmesi olarak kabul edilir. Virginia Woolf' un eserinde Shakespeare' in kız kardeşi olsa aynı yeteneklerle doğmuş olmasına rağmen onun gibi ünlü ve başarılı bir yazar olamayacağını savunur, çünkü kadından beklenen kendisine uygun toplumsal rollere sahip olmasıdır: "Bir kadının eserlerini Shakespeare' in döneminde yazmış olması imkansızdı" (Woolf, 2020, 62). Shakespeare' nin kız kardeşinin yetenekli olmasına rağmen evlenmesi, çocuklarına bakması beklenir. Bu nedenle de aynı yeteneklere sahip olsa ağabeyi kadar sanat alanında başarılı olamaz. Dirmit de Shakespeare' nin kız kardeşi gibi yeteneklerini öldürmek zorunda kalır ve şiir kitabı yok edilir. Toplumsal cinsiyet normları, nasıl kadın olunur üzerinde durarak kadının şekillenmesini sağlar. Dirmit, toplumsal cinsiyet rollerini benimsemediği ve kendi alanının dışına çıktığı için ötekileştirilir. Aynı durum Siyah Süt adlı eserde yer alan Fuzulî' nin kız kardeşi içinde geçerlidir. Fuzulî' nin kız kardeşi de ağabeyi kadar yetenekli olmasına rağmen aile tarafından baskılanır. Kendisinden beklenen toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak evlendirilir ve fedakâr bir anne olması beklenir. Erkeklere sunulan imkânlar, birçok kadın için geçerli olmaz ve toplumsal cinsiyet rollerine uygun şekilde hayatlarına devam etmelerine neden olunur.

Dirmit, şiir defterinin yakılmasından sonra kendisini dünyaya kapatır ve yedi gün boyunca yatağından çıkmaz. Kutsal kitaplarda, dünyanın yedi günde yaratıldığı bilgisi yer almaktadır. Dirmit de yedi gün sonra kendisini yenilemiş olarak dünyaya döner. Dirmit'in dünyaya geri dönmesi yazı hayatına kilitli defteriyle devam etmesi ve artık kendi iç dünyasına dönmesine neden olur. İlk dönem kadın yazarlar, kendi adlarını kullanmak yerine takma isimler kullanarak yazı hayatında yer alırlar. Dirmit de ailesinin yazmasına engel olmaması kendi şiirlerini kilitli defterine saklar. Kadının eser üretebilmesi ve kendisini ortaya koyması kendisine yasaklanmış bir alana girmek gibidir, bu nedenle de kendilerini gizlemek zorunda kalırlar. Yaratmak Tanrı tarafından erkeğe verilmiş bir özellik olarak kabul edilir. Peyami Safa, Bir Tereddüdün Romanı adlı eserinde yaratma özelliğinin erkeklere ait olduğunu bu nedenle de kadınların bunu yerine getiremeyeceğini vurgular:

"Kadının ebediyeti zekâsında değil, rahmindedir. Yeni kadın, yaratıcılığın merkezini şaşırmıştır. Senin ümitsizliğin buradan geliyor. Pirandello mütercimi olarak değil, bir çocuk

anası olarak ebedileşebilirsin.

Ya erkek?

Onların içinde de yaratmak için ruh sancısı çekenler müstesna, baba olmayanlar ana olmayanlardan farksızdır” (Moran, 2016: 137).

Annesinin kendisini baskılamasının en önemli nedenlerinden birisi de Dirmit’ in kadın olmasıdır. Dirmit, kız arkadaşıyla istediği gibi dışarı çıkıp gezer ve erkeklere laf atar. Bu durum çevresi tarafından hoş karşılanmaz, erkekler istediği gibi davranabilirken bir kadının rahat davranması tuhaf karşılanacak bir durum olarak değerlendirilir. Annesi kızının istediği gibi dışarı çıkmasına ve erkeklerle konuşmasını doğru bulmaz ve ağabeylerine söyleyerek Dirmit’ in şiddet görmesine neden olur: “Kız sen sevmeyi nereden biliyorsun deyip evire çevire dövdü, Oğlanlara haber gönderdiğini Seyit Abine demezsem deyip kızı banyoya götürdü. Üstünden kapıyı kilitledi” (Tekin, 2021: 93). Erkeklerle konuşması ve sevmesi, evde şiddet görmesine neden olur.

Şiir defteri yırtıldıktan sonra bunalıma giren Dirmit, evden kaçır ve sokaklardan bastırdıklarını yüksek sesle söyler. Romanda Dirmit’ in insan dışındaki nesnelere dertleştiğine tanık oluruz. Yaşadıklarını sorgulayabileceği çevresinde kimsenin olmamasında toplumsal cinsiyet rollerinin doğallaşmış olması etkili olmuştur. Bu rolleri benimseyememiş olan Dirmit’ tir, bu nedenle de toplumda uyumsuz bir kişi olarak görülür. Bir kadının bastırılmasının sessiz çılgınlığı olur. Uzun süre sokaklarda dolaşır eve geç gelen Dirmit’ in bekâretini kontrol etmek isteyen annesinin davranışları karşısında daha da sinirlenir. Kadının küçük yaşlardan itibaren baskılanmasında en önemli nedenlerden birisi de bekâret olmuştur. Bekâret, kadınla özdeşim haline geldiği için korunulması ve temiz kalması gereken bir nesne haline getirilir.

Dirmit’ in ağabeyleri istedikleri kadınlarla rahat bir şekilde konuşurken, kız kardeşleri için bu durum geçerli değildir. Dirmit’ in ablası Nuğber de evdeki baskılanan kişilerden birisidir. Sevdiği oğlana baktığı için annesi ve ağabeyleri tarafından baskılanır, evde şiddet gören kadın yaşadıklarına dayanamaz ve intihar eder: “Seyit, bacım bacım diyerek Nuğber’ in üstüne yumuldu. Ağlaya ağlaya Nuğber’ i kucağına alıp aşağı indirdi. Doktora götürdü” (Tekin, 2021: 90). Erkek kardeşi evli olmasına rağmen sevgilisini tanıştırmak için eve getirir. Bu durum Nuğber’ in bir oğlanı sevip ona bakması kadar anormal bir durum olarak karşılanmaz. Kız çocuğu baskılanarak büyütülür, namusunu koruması ve hayırlı bir kısmet ile evlenmesi beklenir. Nuğber, küçük yaşlardan itibaren kadın olma yolunda ilerler. İyi bir anne ve fedakâr bir eş nasıl olunur, bunu öğrenir.

Nuğber, baskılara boyun eğerek evden dışarı çıkmaz ve bir süre sonra ailesinin istediği bir adamla evlenir. Bir süre sonra annesinin istediği gibi davranır ve nişanlısına hizmet etmek ve kendisini beğendirmek için onun istediği gibi davranır. Annesi kızının isteklerindense eşinin isteklerini ön planda tutmasını ve kendisi yerine eşinin mutluluğunu düşünmesini bekler. Gerçek hayattan sıyrılan kadının saf ve masum kalıp kendisini koruması beklenir. Kadının duygusal davranıp hatalar yapmasında dış dünyadan soyutlanmış olması etkili olmuştur. Nuğber' in dış dünyadan soyutlanması ve korunmaya çalışılması hatalar yapmasına neden olmuştur. Nişanlısına aşırı derecede bağlanmasında ve onu dünyanın merkezi görmesinde bu etkili olmuştur.

Gör Beni adlı eserde ise Ülkü, küçük yaşlarda babasını ve ağabeyini kaybettiği için baskılanarak büyütülmez. Evde erkil bir yapının olmaması, erkeksi özellikler kazanmasına ve evin sorumluluğunu üstlenmesine neden olur. Ülkü'nün baskılanarak büyütülmemesindeki bir diğer etken ise ataerkil yapıyı içselleştirmemiş bir annesinin olmasıdır. Zamanının büyük bir bölümünü ev dışında geçirir, evin geçimini sağlayabilmek için mücadele verir. Bazen de şartlar ve yaşanan olaylar, kadına atfedilen özelliklerde esnemelerin yaşanmasına neden olur. Kız kardeşi de diğer kadınlardan farklıdır, evde iş öğrenmesi ve kadınsal rolleri benimsemesi yerine araştırması ve kendisini bilim yönünden geliştirmesi beklenir. Aile de toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmek için baskılanarak büyütülmeseler de çevreleri tarafından baskıya maruz kalırlar. Dönemin şartlarından dolayı bir kadının saçını açması ve istediği gibi rahat bir şekilde dışarda gezmesi doğru karşılanmaz. Ülkü' nün davranışları çevresindeki insanlar tarafından tuhaf karşılanır. Bir kızın saçı açık ve erkek kıyafetleriyle dışarda gezmesi üstelikte erkeklere ait alan kabul edilen iş yerinde çalışmaya başlaması kabul edilmez bir davranış olarak görülür. Ülkü ve kız kardeşi kendilerine dayatılan rollerin dışında kadınlardır. Çevreleri tarafından baskılanıp ötekileştirilirler.

4. Aldatılma

Kadınlar eşleri kendilerini aldattıklarında çoğunlukla bu duruma karşı sessiz kalmakta ve evliliğini devam ettirmektedir. Kendisine ait parası ve gidecek yerinin olmaması kadınların yaşadıklarına sessiz kalmalarındaki en önemli etkidir. İyi bir eş ve fedakâr bir anne olmaları istenilen kadınların yaşadıkları olaylar karşısında sabırlı olmaları beklenir. Toplumsal cinsiyet rolleri kadınları sınırlandırmıştır. Kadınların ekonomik özgürlüklerinin olmaması, toplumun boşanmış bir kadına bakışının farklı olması gibi nedenlerden dolayı kadınlar yaşadıklarına karşı tepkisiz kalırlar. Virginia Woolf, kadınların kendilerine ait bir paraları olması gerektiği üzerinde durur: "Sırf aynı adı taşıyoruz diye teyzemin bana bıraktığı belli miktarda kağıt

parçasına karşılık olarak toplum bana tavuk ve kahve, kalacak yer sağlıyordu” (Woolf: 2020: 51). Kadının para kazanması ve kendisine ait bir odasının olması onu daha özgür olmasını ve kendi iradesiyle hareket etmesini sağlayacaktır. Kadınların çaresiz kalmasında kendilerine ait maddi bir durumunun da olmaması etkili olmuştur. Bu nedenle kadınlar, yaşadıkları olumsuzluklar karşısında sessiz kalmıştır.

Sevgili Arsız Ölüm adlı eserde Atiye eşinin kendisini defalarca aldatmasına rağmen bu olayı çocuklarına yansıtmaz. Atiye, geleneksel cinsiyet rollerini ve toplumsal normları benimsemiş bir kadın olması onun hayatı sorgulamamasında etkili olmuştur. Dirmit ve Nuğber’ in evliliğini ve mutlu bir yuva kurmaları için mücadele eden Atiye’ nin kendi hayatından ve evliliğinden önce çocuklarının geleceği önemlidir. Ataerkil normların etkili olduğu ailelerde kadınlar sınırlandırılırken erkeklerin ise aldatmaları, toplum tarafından yadırgansa da kadının bunu affetmesi ve yuvasını dağıtmamak için metanetle karşılaşması beklenir. Yuvası dışı kuş yapar, sözünden hareketle kadının yuvasını dağıtmaması ve yuvasına sahip çıkması beklenir: Her türlü sıkıntıya ve zorluklara karşı Atiye elalem ne der düşüncesiyle eşinden ayrılmaz: “Onu birlikte şöyle bir gezmeye, çay içmeye çağırdı. Zerefşan Hanım kenarları oyalı, rengi uçmuş mendilini gözlerine bastırarak ağlayarak Atiye’ ye geldi” (Alatlı, 2021: 147), Eşine kendisini adattığını söylemesi üzerine çocuklarının yanında kendisini küçük düşürdüğü gerekçesiyle hakarete uğrar, çünkü bu durum söylemesi eşinin kendisini aldatmasından daha ayıp karşılanır.

Atiye’nin gelini Zekiye eşinin kendisini sevmesi ve kendisine değer vermesi için uğraşır. Kadının kendisini beğendirmek ve eşini mutlu etme için uğraşması Nuğber için de geçerlidir. Her iki kadında ellerinden geleni yapıp yuvalarını kurmak için mücadele etseler de eşleri tarafından aldatılırlar. Zekiye, çocuğunu alıp ailesinin yanına gittiğinde eşi başkasıyla sevgili olur ve sevgilisini tanıştırmak için ailesinin yanına getirir. Üstelik sevdiği kadına evli olduğunu söylemez ve bu yaptığı davranışı normal görür. Nuğber, genç bir kadinken mahalleden bir oğlana baktığı ve onu sevdiği gerekçesiyle ağabeyleri tarafından şiddet görür. Toplumsal normlar, kadının dile düşmesini ve kendisine verilen sınırların dışına çıkmasını sorgularken erkek için esnetilmiş bir hükümdedir. Zekiye de eşinin kendisini aldatmasına rağmen bu olay karşısında sessiz kalır. Kadınların yaşadıklarına karşı sessiz kalmalarında boşanmış veya yalnız bir kadının toplum tarafından farklı değerlendirilmesi de etkili olmuştur: “Halit şehre gider gitmez köyün erkeği kapısında kırıklığa dolandı. Halit köye gelir gelmez orada burada kavgaya tutuştu” (Alatlı, 2021: 58). Toplumun kadına bakışı ve kadının kendisini korumak zorunda olması gibi nedenler de kadınların yaşadıklarını kabul etmelerine neden olmaktadır.

Kadının çaresizliğinde özel alanla sınırlandırılmış bir yaşam ve kadınlara yüklenen olumsuz ifadeler etkili olmuştur: “Kadınlar, cesaretlerini ve kendini yönetme yetenekleri bulunmadığından, kamusal yaşamın gerektirdiği erdemlere sahip değildir” (Arat, 2022: 34). Kadınların kamusal alandan uzak tutulması ve kendi potansiyelleri gerçekleştirilmelerine izin verilmemesi bir süre sonra öğrenilmiş çaresizlik yaşamalarına neden olacaktır.

5. İdealleştirilmiş Güçlü Kadın Tipi

Tanzimat Dönemi’nden beri süre gelen Melek ve Şeytan kadın tipleri romanlarda yer almıştır. Bu kadın tiplerinin ortaya çıkmasında idealleştirilmiş düşünce etkili olmuştur. Melek kadın tipi bir tür erkek ütopyasını temsil etmiştir. Berna Moran, Okur Olarak Kadına Yönelik Feminist Eleştiri Kuramı; erkeklerin gözünden kadını anlatır. Erkek ütopyası verilir, bir kadının nasıl olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Erkek yazarlar idealleştirdikleri kadınları; saf, masum ve iyi olarak aktarmışlardır: “Sandra M. Gilbert ve Suzan Gubar bu konu üzerinde uzunca durur ve evdeki melek ile canavar adını verdikleri bu klişe uç tiplerin özelliklerini, kaynaklarını gösterirler. Evdeki melek tipi ataerkil toplumda erkeğin kafasında ideal olarak yaşattığı kadın tipidir ve erdemleri arasında namusluluk, alçakgönüllülük, uysallık, masumiyet başta gelenlerdir.” (Moran, 2016: 73) Bu kadınlar, erkek ideolojisini temsil eder, fedakâr anne ve iyi bir eş temsili romanlara da yansımıştır. Kadınlar, eşlerinin mutlu olması için kendi hayatlarından taviz verirler, onlar için sevdiği adamı hayatı kendi hayatından daha önemlidir. Namık Kemal İntibah, Samipaşazade Sezaî’nin Sergüzeşt adlı eserlerinde melek kadın tiplerine rastlarız. Bu kadınlar, sevdikleri adamlar için kendilerini feda ederler. Sadakat ile bir adamı seven kadın, sevdiği adam kendisini aldatsa da kendisine dönmesini bekler. Saf ve masum kalan ve büyük bir sadakat ile seven kadın hayatının sonunda mükafat olarak sevdiği adamla evlenir. Yazar Olarak Kadına Yönelik Feminist Eleştiri kuramında ise artık kadın yazarların gözünden roman kahramanları anlatılır. Kadın kahramanlar, bu kuram döneminde çok yönlü olarak değerlendirilirler. Melek ve Şeytan kadın tipleri yerine kadınların çok yönlü anlatılmaya başlanmıştır. Kadınların ortak bir tarihlerinin ve benzer yaşam tarzlarının olması bir edebiyat oluşturmalarında etkili olmuştur. Cornell, sabit olan her şeyi reddeder ve çeşitliliği savunur, kadınların simgesel alanda sabit kalamayacağını savunur: “Toplumsal cinsiyet hiyerarşisine dayalı mevcut sistem iyi kız ile kötü kız arasında ayrımla oluşan farklılıklar dışında bütün farklılıkları reddeden kadın fantezileri yaratmaktadır.” (Benhabib, Butler ve Fraser, 2021: 16) Cornell, kadınların hayatında çeşitlilik olduğu ve bu nedenle de bu çeşitlilik ile yerleşmiş toplumsal normlar arasında çelişkilerin yaşandığı üzerinde durur. Feminizmin büyük bir anlatı olarak kabul edilmesi ve büyük anlatıların

sonunun gelmesiyle birlikte postmodern feminizm etkili olmaya başlamış ve çeşitlilikler meydana gelmiştir. Lacan ise simgesel alanda erkeğin sabit olduğunu kadının ise sabit bir zeminde değerlendirilemeyeceğini savunmuştur. Lacan, kadınların sabit bir rolle sınırlandırılmayacaklarını dile getirmiştir.

Sevgili Arsız Ölüm adlı eserde Atiye; geleneksel normlarla yetişmiş bir kadındır. Toplumsal cinsiyet rollerinin kadına yüklediği anlam ve roller de erkil yapının istekleri doğrultusunda şekillenmektedir. Kadınlar, bu erkil zihniyetin şekillendirmiş olduğu roller doğrultusunda hareket ederse Melek tipi olarak değerlendirilir. Fedakâr ve her şeye boyun eğen kadın, yaşadığı olumsuzluklara rağmen sessiz kalır, kendisine verilen rolleri yerine getirmesi beklenir: “Bu ölçütlere ters düşmüş hem de kadın sayılmayacaktır” (Moran, 2022: 252). Atiye eşinin kendisini aldatmasına ve uzun süre gidip gelmemesine rağmen evini ve çocuklarını bırakıp gitmeyi düşünmez. Hayatını çocukların adar ve eşinin evine geri dönmesini bekler. Bu durum kızı Nuğber ve gelini Zekiye içinde geçerlidir. Romandaki diğer kadınlar da Atiye gibi eşlerinin eve geri dönmesini beklerler, kadın edilgendir: “Hiçbir zaman özne olarak çıkmamıştır, etine, evine kapanmıştır, bütün erek ve değerlerin yaratıcısı olan şu insan yüzlü tanrılara oranla edilgin bir varlık gibi hissetmektedir” (Beauvoir, 1993, 2). Nuğber; saf ve masum bir kızdır, annesinin de yönlendirmesi doğrultusunda nişanlısını memnun edebilmek için uğraşır. Melek tipi kadınlar, geleneksel normların oluşturduğu kişilerdir.

Melek tipi kadının karşıtı ise Şeytan tipi kadındır, bu kadınlar ise masum ve saf kadının tam tersi özelliğe sahiptir. Geleneksel cinsiyet rollerine uygun olmayan bu kadınlar, erkek zihniyetinin tam tersini temsil eder. Her şeyi sorgulayan ve toplumsal cinsiyet rollerini kabullenmeye kadınlardır. Kendilerine dayatılan toplumsal rollerin dışına çıkarlar. Saf, masum ve hiçbir şeyi sorgulamayan kendisini erkek için feda eden kadınlar yer alır. Gör Beni romanında ise Ülkü, hayatını sorgular, kendisini sınırlandıran hayatın dışına çıkar. Kadınların sınırlandırıldığı erkil bir yapıya uygun davranmak istemez. Toplumsal normlar, kadınları her yönüyle şekillendirmek istemiştir. Kadınların kıyafetlerinden, davranışlarına kadar her yönüyle bir sınırlandırma vardır. Ülkü, dönemine göre aykırı bir kadındır; erkek kıyafetleri giyerek dolaşır. Kadınların naif ve kibar olması söylemine uygun bir şekilde davranmaz, erkeksi özelliklere sahiptir. Kendisini koruyabilecek özelliğe sahiptir, erkil yapının normlarına karşı çıkar ve kendisini duygularından soyutlar: “İçeri girdi Ülkü. Yukarı baktığına bile pişmandı, böyle süslü duygular kendisine fazlaydı, savaştaydı, bunu asla unutmamalıydı. Hayat bir savaştı, değerini koruma, sevdiklerini koruma, karakterine sahip çıkma savaşı” (Kohen, 2020: 133). Ailesini korumak ve ailesinin geçimini sağlamak için kadınlara atfedilen

olarak kendisini beğendirmeye çalışır ve pahalı kıyafetler giyinir. Kendisini tüketim nesnesi haline getirir, etrafındaki erkekler onun fiziki özelliği için yakınlaşırlar, fakat kimse gerçek onu sevdiği ve ona değer verdiği için yaklaşmaz. İki kadın arasında farklılıklar ortaya çıkar:

“Bol pantolonu ve eskilikleri boya ile kamufle edilmeye çalışılmış o büyük botları. Kadınlar pantolon giymemeliydi belki ama Ülkü hepsinden farklıydı., bambaşkaydı. Bu kıyafetler içerisinde olmayı seçmek cesaret isterdi ve o cesaret abidesi gibiydi” (Kohen, 2020: 247).

“Güzellik değildi Melek’i çekici yapan şey, aslında çok güzel bir kadın değildi ama asildi. Ne kadar da asil bile edası vardı. Asalet... diye düşündü Selim. Melek’e bakan herkesi aklına ilk kelime bu olmalıydı, bu asaleti karşısındakine hissettirebilmek için öylesine pahalı, dikkatli, giyiniyor” (Kohen, 2020: 284).

Ülkü ise kendi güzelliğini erkek kıyafetleri arkasında saklar, toplumsal normları getirdiği güzellik standartlarına uygun bir şekilde davranmaz: “Kadınların herhangi bir erdem edinmeleri bekleniyorsa da bunlar ancak sabır, uysallık, yumuşak başlılık ve esneklik olabilir; bu tür erdemler, zihnin keskin işleyişiyle uyusabilecek erdemler değildir” (Wollstonecraft, 2022, 90). Onun için önemli olan düşünceleriyle ön plana çıkmak ve kendi ayakları üzerinde durabilmektir. Melek ve Şeytan tipin de meydana gelen değişimler, kadınların hayatını şekillendirir. Gör Beni romanında Melek karakterinin Şeytan tipine dönüşmesi ve iç dünyasında meydana gelen değişimler yer alır: “Roman akışı içinde duygu- matik çatışmasından doğan bu endişe/kuşku/iç sıkıntısı yerini yerine korkuya ve daha ilerisinde kıskançlığa bırakır” (Gündüz, 1997: 898). Değişen dünya düzeni ve şartlar, kadınlarını sınırlandıran düşüncelerin dışına çıkmasını sağlamıştır. Kalıp kadın tiplerin değişimde insanların çok yönlü olması fakat Melek tipinin bir ideoloji olarak kadın bilinçaltına yerleştirilmeye çalışılması etkili olmuş ve kadınlar romantik bir zihinle anlatılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra yeni oluşan ülkenin temellerinin atılmasıyla birlikte yeni kadın profili oluşmaya başlamıştır. Kadınlarında erkeklerle eşit haklara sahip olduğu bir düzen oluşmaya başlamıştır ve kadınlar kamusal alanda daha çok yer almaya başlar: “Erkek kadın eşitliği, yeni doğan Türk milletinin, millet olma sürecinde aynı ideal ve sorumlulukları benimseyen erkek ve kadın evlatlarının eşitliği olarak ortaya atılmıştı” (Durakbaşa, 2021: 25).

Ülkü; güzelliğinden zekâsı, uysallığından ziyade cesareti ile ön plana çıkar. Hayatını bir erkeğe bağlamaz ve aşkı için geleceğinden hayallerinden vazgeçmez. Ülkü, Şeytan tipinin olumlama olarak karşımıza çıkar. Nefsine ve duygularına hâkim olabilecek kadar güçlü bir kadındır. Selim’ in biyolojik olarak kendisine hâkim olamaması ve fizyolojik isteklerine boyun eğmesine ve hatalar yapmasına neden olur. Ülkü ise kendi nefsi isteklerine hâkim olarak

duygularını içinde fırtınalar kopsa da duygusal isteklerine engel olabilecek birisine dönüşür. Ülkü için ülkesinin kurtuluşu ön plandadır, sevdiği adamla kavuşmayı düşünmez. Ülkesi işgalden kurtulup Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra sevdiği adamla kavuşur. Bu yönüyle Halide Edip' i romanlarındaki baş karakter olan kadın kahramanlara benzer ve onlar gibi kendisini kadınsı yönleriyle ön plana çıkarmaz. Ülkü dönemine göre farklı bir kadın olsa da çevresindeki insanlar tarafından sınırlandırılır. Ülkü, bedensel olarak güzelliğini saklar ve insanların kendisine bir kadın olarak bakmalarını istemez. Düşünceleriyle ve güçlü karakteri ile ön plana çıkmak ister. Dönemin şartları ve toplumsal normlar kadınların istedikleri gibi dışarı çıkmalarını doğru bulmaz, bu nedenle de kadınlar kendisini baskılamak zorunda kalır. Ülkü' nün etrafında çalışan bir kadına tanık olmayız, kadınlar yaşanan gelişimlerden kadınların haberi yoktur. Evlerinde sınırlandırılmış bir hayat yaşayan ataerkil sistemi benimsemiş olan kadınlar, özel alan ile sınırlandırılmıştır. Bu nedenlerden dolayı Ülkü, çevresi tarafından yadırganır ve tuhaf karşılanır, Ülkü baskılara rağmen güçlü bir kişiliğe dönüşür: "Bunlara rağmen kadın olmak başlı başına ihtilaldi. Her gün bir zihni fethedip varlığını olduğu gibi kabul ettirmekle geçen gündelik ama sonsuza kadar süren bir ihtilal. Her gün yeni başlayan ama hiç bitmeyen bir direniş. İnsan yerine konulmanın savaşı ..." (Kohen, 2020: 116). Ataerkil sistemden ve kendisine dayatılan hayattan farklı bir kadın olduğu için ötekileştirilir ve Şeytan tipi kadın olarak kabul edilir. Selim, annesi ve diğer kadınlar; Ülkü' nün davranışlarını ve düşüncelerini kolay bir şekilde kabullenmez. Döneminin ve çağının çok ilerisinde olan kendi hayatının sorumluluğunu bir erkeğe bırakmayarak duygusal olarak değil mantığı ile hareket eden bir kadındır. Marx'ın üzerinde durduğu sınıfsal çatışma asıl üzerinde durulan konulardandır: "Sınıfların çatışmaları, asli faktör olarak gösterilmiştir" (Ulutan, 1980: 331). Kadınlar ve erkekler arasında oluşan sınıf kadar kız kardeşliğin oluşmasına engel olan kadınlar arasındaki sınıflar da çatışmalara neden olmuştur.

Dönem, değişen hayat şartları kadınların duygu ve düşünce dünyalarında değişimlerin yaşanmasını sağlamıştır. Feminizm, eksiksiz oluşan kadın profilinin dışına çıkılmasını istemiş ve erkil sistemin söylemlerini eleştirmiştir: "Feminizm, genellikle, hayranlık duyulan, yerleşik eksiksiz kadınlık idealinin sorgulanması ve modern düşüncelerin olduğu bireysel bağımsızlık, özgürlük ve kendini keşfetme ruhu için toplumda kabul gören kadın statüsünün güvencelerini bir yana bırakma anlamına gelir" (Durakbaşı, 2021: 53). Belli kalıplar dahilinde anlatılan kadınlar, çok farklı yönleriyle anlatılmaya başlanmıştır. Bazen de roman kahramanları idealleştirilerek ataerkil sistemi eleştirmiş ve yaşanan şartların dışına çıkmıştır. Bu karakterler sayesinde etraflarında yaşanan olayları ve düşünceleri daha gerçekçi bir şekilde görmemizi sağlamıştır.

6. Kız Kardeşlik ve Sınıf Farkı

İkinci dalga feminizmin savunmuş olduğu görüşlerden birisi de kız kardeşlik kavramıdır. Kadınların ortak ezilmişlikleri ve geçmişlerinin olmasından yola çıkılarak savunulan bu düşünce kadınların birbirine destek olmaları gerektiğini savunmuştur. Üçüncü dalga feminizm ise kız kardeşlik kavramının gerçekleşemeyeceği üzerinde durmuştur. Kadınların farklı kültürden, toplumdaki ve hayattan gelmeleri onlar arasındaki bağın oluşmasında engel teşkil edeceğini dile getirmiştir. Marksist feminizmin savunmuş olduğu sınıf farkı, Marx'ın görüşlerinden etkilenmiştir. Feminizm, onun düşüncelerini kadın ve erkek arasındaki sınıf farkına dönüştürmüştür. Kadınlar arasındaki sınıf farkı da kız kardeşliğin olmasındaki en büyük engel olmuştur: "Kadınlar birbirleriyle savaşıp rekabet ettiği sürece, 'kız kardeşlik' güçlü olamazdı. Tüm kadınların erkek tahakkümü tarafından bir şekilde mağdur edildiği anlayışından başka bir şey üzerine temellendirilmeyen ütopyik kız kardeşlik tasavvurları, sınıf ve ırk tartışmalarıyla kırılmaya uğradı" (Hooks, 2022: 13). Kadınlar arasındaki farklılıkların ve çatışmaların artması kız kardeşliğe engel olmuştur.

Gör Beni adlı romanda kadınların Kurtuluş Savaşı zamanında yaşadıklarını ve dönemin siyasi, sosyal yapısı çok yönlü olarak anlatılmıştır. Ülkü ve ailesi, savaşta her şeylerini kaybederler bu durum onların maddi ve manevi olarak sıkıntılı bir hayat yaşamalarına neden olur. Selim' in ailesi ise saray soyundan gelmiş biraz daha rahat bir hayat yaşamış ve savaş döneminde mal varlıklarını kaybetse de hala varlıklı bir aile olarak yaşamlarına devam etmektedirler. Selim' in annesinin ve çevresindeki insanların yaşadıkları hayat Ülkü ve ailesinin hayatı ile aynı değildir, bu nedenle Ülkü'yü kabul etmek istemezler: "Sen görmedin tabii kızları... Zevahirlerinden belli, asalet nedir bilmez kimseler bunlar. Bir tanesi er üniformasıyla geziyor hala, erkek olmak istiyor belki, eski püskü şeyler giyiyor, bir de görsen sanki savaşta" (Kohen, 2020: 115). Selim' in annesi Ülkü' nün ailesini evine birkaç defa davet eder fakat amacı kadınlara destek olmak ve onların dertlerini dinlemek değildir. Kendi zenginliklerini ve üst sınıftan bir insan olduklarını kanıtlamak amacı taşır. Kadınlar, savaş döneminde eşlerini kaybetmek ya da sevdikleri insanlardan uzak kalmak zorunda kalsalar da bu onların birbirlerini desteklemelerini sağlayamamıştır. Ülkü' nün düşünceleri çevresindeki kadınlar tarafından eleştirilir, kadının okuması yerine evinde oturması beklenir: "Cinsiyetçi bir bakışın varlığı dikkati çekmekte, erkek çocuğunun okuması ve eğitim alması kız çocuğundan daha fazla önemsenmektedir. Kız çocuğuna evlenince eşinin bakacağı düşüncesi ile 'ekmeği eve erkeğin getirmesi gerektiği' düşüncesi ile birebir örtüşmektedir" (İçli, 2020: 151). Kız çocuğunun okumasına gerek yoktur, annelik görevini yerine getirmesi ve erkeğinde evinin

geçimini sağlaması beklenir. Düşünce farklılıkları, ataerkil normları benimseyen kadınlar ve bu normları yıkmaya çalışan kadınlar arasında düşünce farklılıkları oluşur.

Kadınlar arasındaki sınıf farkının oluşmasındaki bir etken de varlıklı bir adam ile evlenmeleridir. Evlilik toplumun gözünde kadın için bir sınıf atlamayı ifade ederken aynı zamanda eşinin imkânlarının ve statüsünün de kendisine geçmesine de neden olur. Selim' in annesi eşi sayesinde varlıklı bir hayat yaşar. Aynı durum Melek karakteri için de geçerlidir, lüks içinde yaşamasını sağlayan eşi tarafından statü elde etmiştir. Ülkü' nün babası varlıklı bir insan değildir, bu nedenle de annesi orta halli bir hayat yaşar. Bu durum kadınlar arasında sınıf farkının oluşmasına neden olur. Selim' in annesi ve Melek, rahat bir hayat yaşadıkları için yoksul kadınların hayatlarının sadece güzel giyinmek ve kendilerini balolar da göstermek dışında bir hayat mücadelesi verdiklerini anlayamazlar.

Ülkü etrafındaki kadınların düşüncelerini ve hayatlarını sorgular. İdealist ve güçlü bir karakter olarak ön plana çıkan Ülkü, bir erkeğin maddi durumu ve statüsü için onu kabul etmez. Kendi ayakları üzerinde duran ve kendi parasını kazanmak için çalışan karakter için önemli olan bir kadının kendisini gerçekleştirmesidir. Aslında feminist bir bakışla etrafındakileri eleştiren yazarın bir iç sesi olarak karşımıza çıkar: “Kadın olarak okuma ve yazmanın en etkin ve en başat biçimde kendimizi eğitmemiz, susturulup bastırıldığımız alanları saptamamıza yarar” (Boyne, 2011, 55). Ülkü, cumhuriyetin öncü kadınları gibi okumak ve kendisini geliştirmek ister. Çevresindeki kadınların düşüncesinden farklıdır. Ülkü' nün çoğu zaman romanda iç sesine ve kendisiyle olan mücadelesine tanık oluruz. Dönemin şartları gereği kadınların kamusal alanda çok az yer almaları ve eğitilmiş kadınların az olması gibi nedenler kadınların iş bulmasını ve aydınlanmasını geciktirmiştir. Bu nokta da Ülkü ve kız kardeşleri öncü rol oynayarak kadınların aydınlanmalarını sağlayacaklardır. İlmiye de çağının ilerisinde bir kız olduğu için çevresi tarafından baskıya maruz kalır: “Susacaktı İlmiye, cevap vermeden söğüdün altından uzaklaşıp bu karşılaşmadan kaçacaktı, daha önce bu topraklarda doğmuş birçok kadın gibi kaçarak korunacaktı ama Orhan zorladı: ‘Müslüman değil misin sen? Ha! Neye hazırsın? Daha fazla açılıp saçılmaya mı pantolon giymeye mi?’” (Kohen, 2020: 54). Düşünceleri, kıyafetleri ve davranışlarıyla diğer insanlardan farklıdırlar; bu durum dönemin kadınlar sınıfına dahil olmalarının önündeki en büyük engel olur.

Marx'ın işçi sınıfını ortaya koyduğu sistemde siyasi, ekonomik ve kültürel etkenler sistemi şekillendirmiştir. Toplumsal normlar ve ataerkil sistem, kadın ve erklerin davranışlarını şekillendirerek iki farklı sınıfın ortaya çıkmasına neden olmuştur: “Binlerce yıldır, saldırıya maruz kalmış bir cinsin üyesi olmak, savaşa rağmen hayatta kalıp buna maruz kalmak fazla

geldi ve geri çekilmedi İlmiye. Dön git diye fısıldıyordu kalbi ve dur kendini kuru, ancak kendini koruduğun kadar var olabilirsin, diye kükrüyordu zihni” (Kohen, 2020: 54). Kadınlar uzun bir süre alt sınıftan görülen işçiler gibi geri plana itilmiştir. *Gör Beni* romanında Ülkü’ nün davranışları, kıyafetleri Selim tarafından tuhaf karşılanır. Kadını naif ve kırılğan bir birey olarak gören Selim için Ülkü’ nün istediği gibi dolaşması ve at çiftliğinde çalışmaya başlaması döneminin çok ilerisinde bir davranıştır. Ülkü, kadınlara dayatılan sınıfın ve sistemin dışına çıkmayı başarır. Toplumsal cinsiyet rolleri kadının hayatı üzerinde etkili olur: “Toplumsal cinsiyet toplumun kadına verdiği görev ve sorumluluklar, toplumda kadının nasıl görüldüğü, algılandığı ve beklentileri ile ilgili bir kavramdır” (Tuşkan, 2012: 445). Toplumun beklentileri dışında hareket eden kadın eleştirilere maruz kalır ve ötekileştirilerek, toplumsal cinsiyet sınıfının dışına itilir.

Sonuç

Feminizm, kadınları sınırlandıran düzenden daha gerçekçi ve eşit bir dünya düzenine ulaşmaları için mücadele etmiştir. Kadınların uğradığı haksızlıklar, yaşadıkları sorunlara daha gerçekçi bir biçimde ele alınmıştır. Kadınların, erkeklerle eşit haklar elde edebilmeleri ve kendilerine dayatılan toplumsal cinsiyet rollerini eleştirebilmeleri için bilinçlenmelerini ve kamusal alanda aktif bir şekilde yer alabilmelerinin önü feminizm tarafından açılmıştır.

Sevgili Arsız Ölüm adlı eserde kadınların cinsiyet rollerini benimsemeleri ve ataerkil normları olduğu gibi kabul etmeleri eleştirilmiştir. Romandaki anne karakteri üzerinden fedakâr annelik rolü ve kadınların yaşadığı zorluklar ele alınmıştır. Kadının özel alandaki rolü, ev işleri ve çocuk bakımının anneye yüklenilmesi, kadınların yaşadığı sorunlar feminist bir gözle değerlendirilmiştir. Kadınların yaşadıkları zorluklara ve aldatılmalarına rağmen ekonomik özgürlüklerinin olmamasından dolayı sessiz kalmaları eserden hareketle değerlendirilmiştir. Toplumun kadına bakışı ve kadından beklentileri, Dirmit’ in bu rollere uymak istememesi ve şiir yazması üzerine yaşadığı zorluklar anlatılmıştır. İlk dönem kadın yazarların eserlerini yazarken karşılaştıkları sorunlar ve eserlerinde adlarını bile kullanamamaları Dirmit karakteriyle bağlantı kurularak ele alınmıştır. Virginia Woolf’ un *Kendine Ait Bir Oda* adlı eserinde Shakespeare’ in kız kardeşi olsa aynı yeteneklere sahip olmasına rağmen yazar olamayacağı ele alınmıştır. Dirmit de şiir yazmak istemesine ve toplumsal cinsiyet rollerinin dışına çıkmasına rağmen başarılı olamaması iki eser arasında bağlantı kurularak mukayeseli şekilde ele alınmıştır. *Gör Beni* adlı eserinden hareketle kadınlara dayatılan Şeytan ve Melek tipi cinsiyet rollerinin eleştirisi yapılmış, bu rollerde meydana gelen değişimler üzerinde durulmuştur. Romanda yer alan ve toplumsal normlara aykırı bir kişilik olarak değerlendirilen

Ülkü karakteri üzerinden kadınlara dayatılan rollerin ve iş yaşamında yaşadıkları sorunların değerlendirilmesi yapılmıştır. Kadınların ev yaşamındaki görünmeyen emekleri, sınıfsal farklılıklardan dolayı kız kardeşlik kavramının gerçekleşmemesi eserler üzerinden değerlendirilmiştir.

Feminist kuramın edebi eserlere uygulanması, kadınların yaşamda karşılaştıkları sorunlar ele alınarak eserlere farklı feminist açılardan yaklaşılarak değerlendirilmeleri yapılmıştır. Tanzimat Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne kadarki çizgide kadınların yaşamında ve düşünce dünyasında meydana gelen değişimler anlatılmıştır.

KAYNAKÇA

Arat, N. (2022) *Feminizmin ABC' si*, Ankara: Say Yayınları.

Acar- Savran, G. ve Demiryontan, N. (2022) *Kadının Görünmeyen Emeği*, İstanbul: Yordam Kitap Yayınları.

Argunşah, H. (2016). *Kadın ve Edebiyat: Kendini Yazmak*, İstanbul: Kesit Yayınları.

Arruza, C., Bhattacharya, T., & Fraser, N. (2021) *%99 için feminizm: Bir manifesto*, İstanbul: Sel Yayınları Kadın Kitaplığı.

Badinter, E. (2023) *Kadınlık Mı Annelik Mi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Beauvoir, S. (1993) *İkinci Cins*, İstanbul: Payel Yayınları.

Benhabib, S., Butler, J., Cornell, D., & Fraser, N. (2021). *Çatışan Feminizm*, İstanbul: Metis Yayınları.

Boyne, R. (2011) *Foucault ve Derrida'da Feminizm ve Ayrım*, İstanbul: Sel Yayınları.

Cihan, E. (2018) *Modernleşme ve Kadın*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

Durakbaşa, A. (2021) *Halide Edip Türk Modernleşmesi ve Feminizm*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Feng, Y. (2013) *Kadının Özgür ve Bütünsel Gelişimi, Feminizm ve Marksist Hümanizmin Diyalektiği*, İstanbul: Canut Yayınları.

Gündüz, O. (1997) *Meşrutiyet Döneminde Yapı ve Tema*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Hooks, B. (2022) *Feminizm Herkes İçindir*, İstanbul: Bgst Yayınları.

Karabulut, M. (2013) *Tanzimat Dönemi Türk Romanında Kadın Üzerine Tematik Bir İnceleme*, Erdem Dergisi

- Karaca, N. (2016) *Edebiyatımızın Kadın Kalemleri*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Kohen, A. (2020) *Gör Beni*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Moran, B. (2002) *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Notz, G. (2018). *Feminizm*, Ankara: Phoenix Yayınları.
- Rose, J. (2022) *Anneler*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Savran, G. A. (2018). *Feminizm Yazıları: Kuramdan Politikaya*, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Şafak, E. (2007) *Siyah Süt*, İstanbul: Doğan Kitap Yayınları.
- Şahin, E. (2009). *Leyla Erbil'in Eserlerine Feminist Bir Yaklaşım* (Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi
- Tekin, L. (2021) *Sevgili Arsız Ölüm*, İstanbul: Can Yayınları.
- Ulutan, B. (1980) *Marxizm ve Leninizm*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Woolf V. (2020) *Kendine Ait Bir Oda*, İstanbul: Olimpos Yayınları.
- Wollstonecraft, M. (2022) *Kadın Haklarının Gerçekleştirilmesi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.